

витісняють своїх конкурентів у наданні транспортних послуг. Розвивається широка мережа приватних підприємств, які надають широкий спектр послуг у вантажо- та пасажироперевезеннями за допомогою автомобільного транспорту.

Висновки. Автомобільний транспорт є могутнім сектором української економіки, що обслуговує практично всі галузі господарства і всі верстви населення, сприяє розвитку транспортно-економічних зв'язків і якості життя населення. Звичайно залишається багато проблем у галузі міжнародного сполучення, якості дорожнього покриття та якості наших транспортних засобів. Ці проблеми потребують вирішення на законодавчому рівні, тому що від цього залежить подальший розвиток даної галузі української економіки. Потрібно встановити вимоги до транспорту, який займається даними перевезеннями, до дорожнього покриття всередині країни, особливо на дорогах міжнародного сполучення. Але в умовах кризової ситуації, яка склалася на сьогоднішній день, важко говорити про перспективи розвитку; стає зрозумілим, що у найближчі роки не можна очікувати на великі позитивні зрушення як в економіці в цілому, так і в транспортних перевезеннях зокрема. Особливо важкою може стати ситуація після конфлікту щодо постачання газу, адже це значно ускладнює стосунки України з її найближчими партнерами.

Література

1. Офіційний сайт Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України // http://www.asmap.org.ua/index1.php?page=mizhn_diyaln&langid=1.
2. Офіційний сайт Міністерства транспорту і зв'язку України // <http://www.mintrans.gov.ua/uk/show/transports.html>.
3. Підсумки та тенденції розвитку міжнародних автомобільних перевезень // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/news_article?art_id=26673380&cat_id=35884.
4. Транспорт і зв'язок Хмельницької області у 2007 році. Статистичний збірник. – Хмельницький: Головне управління статистики у Хмельницькій обл., 2008.

Надійшла 25.12.2008 р.

УДК 339.727.24

О. М. ЛЕГЕДЗА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Н. В. ГРИПИНСЬКА

Хмельницький національний університет

Г. Г. ЦЕГЕЛИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ЧАСОВИХ ТРЕНДІВ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ НАДХОДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

На основі статистичних даних за 2001 – 2008 рр. проведено аналіз надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку України. Побудовано дві математичні моделі, які дають змогу спрогнозувати обсяги надходження ПІІ в економіку України на 2009 і 2010 роки.

The analysis of receipt of direct foreign investments in the economy of Ukraine is conducted on the basis of statistical data for the period of 2001 – 2008. The mathematical model which enables to forecast the receipt of direct foreign investments on 2009 and 2010 is developed.

Вступ. Серед широкого кола питань, що розглядаються сучасною економічною наукою, проблема інвестицій та інвестиційного процесу належить до першорядних. Нині основне завдання держави полягає в тому, щоб забезпечити стимулювання процесів нагромадження й ефективного використання інвестиційних ресурсів відповідно до перспектив інноваційного розвитку. Інвестиції є вагомим чинником економічного зростання [1]. Їх приріст безпосередньо збільшує обсяги національного виробництва, знижує рівень безробіття, забезпечує модернізацію застарілого обладнання та технологій. Особливо актуальною для України є проблема інвестування сьогодні, коли потрібно підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки в контексті інтеграції країни у світовий господарський простір.

Усі провідні школи та напрями економічної думки другої половини ХХ століття приділяли особливу увагу аналізу інвестиційної діяльності. Вагомий внесок у теорію інвестицій зробили Г. Александер, Дж. Бейлі, Дж. Тобін, М. Джонк, Д. Марковіч та ін. Серед вітчизняних дослідників проблем інвестиційного процесу слід виділити О. Гаврилюка, Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Геєця, С. Злупка, М. Стирського, П. Гайдуцького та ін. Проте не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми з'ясовані та отримали належне обґрунтування [1].

Мета статті. Завданням цієї статті є аналіз динаміки надходження ПІІ в економіку України з метою побудови часових трендів для прогнозування обсягів надходження ПІІ на наступні періоди.

Виклад основного матеріалу. Прямі інвестиції – це вкладення у зарубіжні підприємства, що забезпечують контроль з боку інвестора за їхнім використанням або його участь в управлінні підприємством. Прямими інвестиціями є як первинні вкладення, так і реінвестиції, крім того, до них відносять всі внутрішньокорпоративні перекази капіталу у формі кредитів і позичок між прямим інвестором і філіями, дочірніми та асоційованими компаніями.

Портфельні інвестиції – це вкладення в акції зарубіжних підприємств (без придбання контрольного пакета), облігації та інші цінні папери іноземних держав, міжнародних валютно-кредитних організацій з метою отримання підвищеного доходу за рахунок податкових пільг, зміни валютного курсу і т.д. Такі інвестиції не дають реального контролю інвестора над об'єктом інвестування.

Однією з ключових проблем сучасного розвитку економіки України є недостатній обсяг залучення прямих та портфельних іноземних інвестицій (ПІІ), що вкрай необхідні для збалансування господарської системи держави та забезпечення її рівномірного зростання у майбутньому. У цьому напрямку все ж спостерігаються помітні зрушення. Якщо у 90-х роках минулого століття обсяги ПІІ то зростали, то спадали із року в рік, то вже з 2000 року спостерігається відносно стабільний приріст ПІІ. Найвищий показник темпу зростання ПІІ в Україну був зафіксований у 2005 році і становив 186,7% завдяки приватизаційному продажу у жовтні 2005 р. компанії "Mittal Steel Germany GmbH" металургійного комбінату „Криворіжсталь” на суму близько 4,3 млрд дол. і приватному продажу банку „Аваль” австрійському Raiffaisenbank на суму 1,03 млрд дол. США. Проте вже у наступні роки темпи приросту значно зменшились, але все ж були позитивними і становили відповідно: у 2006р.—27,9%, 2007—36,5%. Так само стабільно зростає рівень ПІІ в перерахунку на душу населення. Станом на 1.01.2008р. він становив 636 дол. США. Цей показник є значно вищим, ніж у попередні роки, проте у розвинутих західних країнах він коливається у межах 1000-3500 дол. США [2]. На кінець 2007р. капітал нерезидентів в Україні складав 29,5 млрд дол. США. Основними формами залучення капіталу були грошові внески, які склали 6,7 млрд дол. (22,8% від загального обсягу вкладеного капіталу), та внески у формі рухомого і нерухомого майна — 0,7 млрд дол. (2,2%).

На рис. 1 подана динаміка надходження ПІІ в економіку України за 2001-2008 рр. [3].

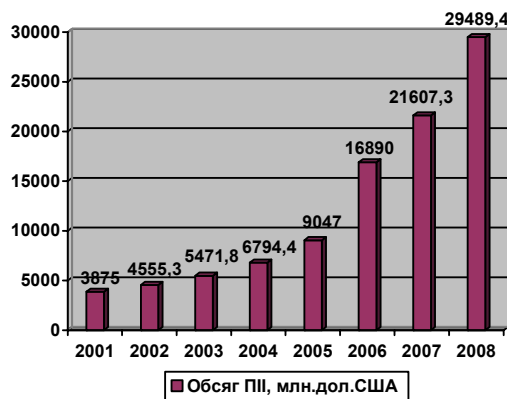

Рис. 1. Динаміка припливу ПІІ в економіку України

Відбулися також помітні зміни і в галузевій структурі розподілу інвестицій, в основному на користь будівництва та фінансової діяльності. Певною мірою це пов'язано із підготовкою України до проведення „Євро-2012”. Так, іноземні інвестиції у будівництво станом на 01.01.2008 р. склали 1,6 млрд дол., що вдвічі перевищило аналогічний показник у 2007 р. (0,8 млрд дол.) [3].

Високими ще залишаються показники залучення ПІІ в сферу оптової торгівлі та посередництва в оптовій торгівлі (станом на 1.01.2008р. кумулятивний обсяг капіталовкладень у цю галузь становив 2,6 млрд дол. або близько 8,8% від загального обсягу) та у переробну промисловість (6,9 млрд дол. або 23,5%) [4]. Загалом, крім швидкого зростання капіталовкладень у будівництво, інших помітних суттєвих змін у структурі розподілу ПІІ за видами економічної діяльності не відбулося. Галузева структура залучення ПІІ показана на рис. 2.

Наведені показники свідчать про те, що за останні роки все таки відбулись позитивні зрушення у розподілі ПІІ за галузями. Зокрема, зменшилась частка ПІІ в оптову торгівлю та посередництво в ній з 10,7% у 2007р. до 8,8% у 2008 р. і відповідно зросли показники обсягу ПІІ у фінансову діяльність з 11,6% у 2007р. до 16,3% у 2008 р.

Іноземні інвестори, ухвалюючи свої рішення, керуються, передусім, очікуваннями політичних змін у країні, пов'язаних з президентськими чи парламентськими виборами. В той час як у розвинутій ринковій економіці ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю, носять економічний характер. Саме тому найменш привабливими для інвесторів є легка, хімічна та нафтохімічна промисловість, оскільки інвестування у ці

галузі зумовлене значним ризиком та невпевненістю в отриманні прибутків [5]. Незначною у структурі залучення ПІІ залишається частка сільського господарства, що зумовлено значним державним втручанням у розвиток цієї галузі.

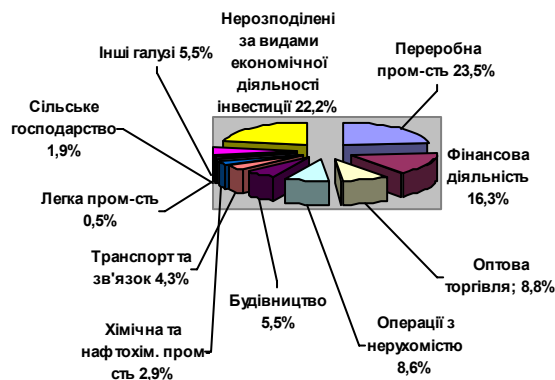

Рис. 2. Галузева структура розподілу ПІІ (станом на 01.01.2008 р.)

Щодо регіональної структури розподілу ПІІ, то провідні позиції за обсягами залучення інвестицій продовжують утримувати місто Київ (станом на 1.01.2008р цей показник склав 9,5 млрд дол. США або 32% загального обсягу залучених інвестицій), Дніпропетровська (2,9 млрд дол. або 9,9%), Донецька (1,4 млрд дол. або 4,8%) та Харківська (1,3 млрд дол. або 4,3%) області [4]. Також високі можливості для залучення прямих іноземних інвестицій мають прикордонні території. Проте вони недостатньо використовують свої переваги. В умовах інтеграції України у світову економіку, зокрема європейську спільноту, прикордонні території України повинні використовувати своє вигідне розташування, як додатковий ресурс для прискорення соціально-економічного зростання, передусім і формі активного розвитку транскордонного співробітництва та формування сприятливого інвестиційного клімату.

Станом на 1.01.2008 р. іноземні інвестиції вкладено у 15389 підприємств. Найбільша частка припадає на столицю України (37%) [3].

За останні роки відбулися помітні зміни не лише у галузевій структурі залучення ПІІ, але й серед провідних країн-інвесторів (рис. 3). Інвестиції надійшли із 121 країни світу. Найбільші обсяги внесено нерезидентами із ФРН, Кіпру, Нідерландів, Австрії, Великобританії, Російської Федерації, США, Британських Віргінських островів, Швеції, Польщі та Швейцарії. Загальний обсяг інвестицій цих країн становить 83,5% від загального обсягу ПІІ в економіку України.

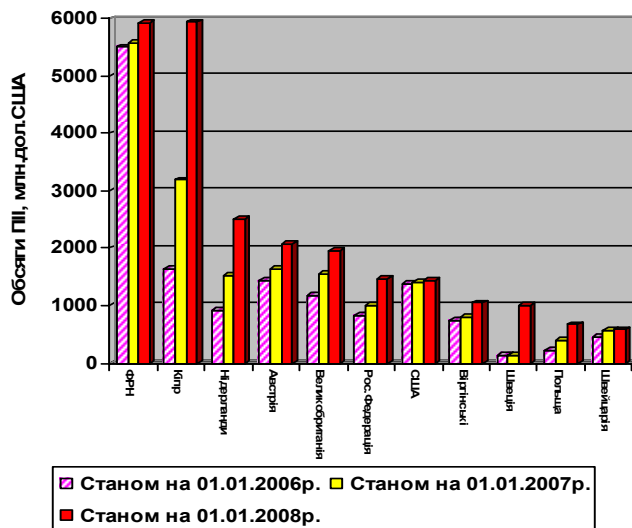

Рис. 3. Прямі інвестиції зарубіжних країн в економіку України

На початок 2008 р. першу позицію за обсягами капіталовкладень в економіку України займала ФРН, звідки надійшло 20,1% кумулятивного обсягу ПІІ. Левову частку німецьких інвестицій вкладено у металургійне виробництво (близько 12%).

На рівні із ФРН знаходиться Кіпр (станом на 01.01.2008р. його частка у загальному обсязі ПІІ також становила 20,1%). Найпривабливішими галузями для нерезидентів із Кіпру є операції з нерухомістю та фінансова діяльність. Проте за останній рік знизилась частка залучених інвестицій з Кіпру в оптову торгівлю. Так, станом на 01.01.2007р. цей показник становив 21%, а на 01.01.2008р. — 10%.

Із п'ятої на третю позицію з кумулятивним показником 2,5 млрд дол. перемістились Нідерланди.

Провідними напрямками їх капіталовкладень є промисловість, фінансова діяльність та торгівля. Австрія змістилась з третьої на четверту позицію — 7%. На п'ятій позиції знаходиться Великобританія — 6,7%, далі Російська Федерація — 5%, США — 4,9%, Британські Віргінські острови — 3,5%, Швеція — 3,4%, Польща — 2,3%, Швейцарія — 2%. На решту країн-інвесторів припадає 16,5% загального обсягу ПІІ (рис. 4) [3].

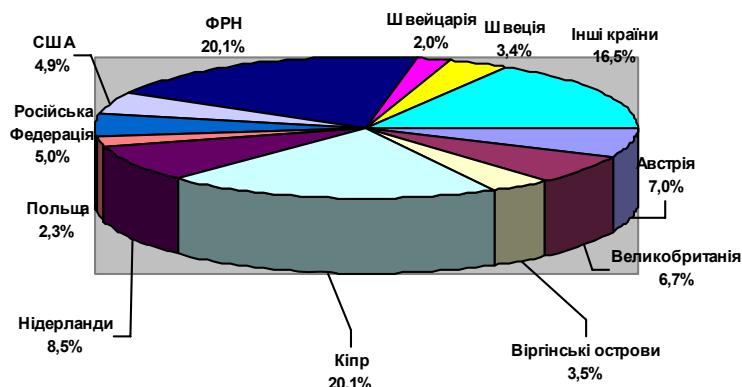

Рис. 4. Структура ПІІ в економіку України в розрізі країн-інвесторів за сумою інвестицій станом на 01.01.2008 р.

Для аналізу тенденції процесу, що вивчається, та прогнозування з урахуванням закономірностей попередніх періодів широко застосовується залежність, яка називається рівнянням тренда. Найчастіше в макро- та мікроекономічних дослідженнях використовуються такі типи залежностей, що описуються рівняннями тренда: лінійна, квадратична, логарифмічна, степенева. Крім того, інколи використовуються такі криві зростання, як експоненційна, логістична та ін. Для побудови часового тренда дані про надходження ПІІ за 2001-2008рр. занесемо в табл. 1.

Таблиця 1

Надходження ПІІ в економіку України за 2001-2008рр.(на початок періоду)

Період (t)	1 (2001)	2 (2002)	3 (2003)	4 (2004)	5 (2005)	6 (2006)	7 (2007)	8 (2008)
Обсяг ПІІ, млн дол. США (y_t)	3875	4555,3	5471,8	6794,4	9047	16890	21607,3	29489,4

Рівняння тренда шукатимемо у вигляді експоненційної $y = e^{\alpha t + \beta}$ та квадратичної $y = a_0 + a_1 t + a_2 t^2$ кривих.

Для побудови експоненційної моделі прологарифмуємо рівняння $y = e^{\alpha t + \beta}$. Одержимо $\ln y = \alpha t + \beta$, або $z = \alpha t + \beta$, де $z = \ln y$. Параметри α і β знайдемо, використовуючи метод найменших квадратів, тобто з умови, за якою функція

$$F(\alpha, \beta) = \sum_{t=1}^8 (z_t - \alpha t - \beta)^2$$

досягає мінімуму, де $z_t = \ln y_t$. Тоді для знаходження α і β одержуємо систему нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} \sum_{t=1}^8 z_t = 8\beta + \alpha \sum_{t=1}^8 t, \\ \sum_{t=1}^8 t z_t = \beta \sum_{t=1}^8 t + \alpha \sum_{t=1}^8 t^2 \end{cases}$$

Використовуючи дані з табл. 1, система рівнянь матиме вигляд:

$$\begin{cases} 36\alpha + 8\beta = 73,23481, \\ 204\alpha + 36\beta = 342,38556. \end{cases}$$

Розв'язуючи цю систему, одержуємо $\alpha=0,30545$, $\beta=7,77983$. Отже, експоненційна модель, що відображає динаміку надходження ПІІ в економіку України, матиме вигляд:

$$y = e^{0,30545t + 7,77983}$$

У випадку побудови квадратичного тренда параметри a_0 , a_1 та a_2 знайдемо з умови, за якою функція

$$F(a_0, a_1, a_2) = \sum_{t=1}^8 (y_t - a_0 - a_1 t - a_2 t^2)^2$$

досягає мінімуму. Тоді система нормальних рівнянь для знаходження параметрів буде такою:

$$\begin{cases} 8a_0 + a_1 \sum_{t=1}^8 t + a_2 \sum_{t=1}^8 t^2 = \sum_{t=1}^8 y_t, \\ a_0 \sum_{t=1}^8 t + a_1 \sum_{t=1}^8 t^2 + a_2 \sum_{t=1}^8 t^3 = \sum_{t=1}^8 y_t t, \\ a_0 \sum_{t=1}^8 t^2 + a_1 \sum_{t=1}^8 t^3 + a_2 \sum_{t=1}^8 t^4 = \sum_{t=1}^8 y_t t^2. \end{cases}$$

Використовуючи дані з табл. 1, одержуємо систему:

$$\begin{cases} 8a_0 + 36a_1 + 204a_2 = 97730,2, \\ 36a_0 + 204a_1 + 1296a_2 = 590319,9, \\ 204a_0 + 1296a_1 + 8772a_2 = 3960347. \end{cases}$$

Розв'язавши цю систему, отримуємо $a_0 = 6232,45$, $a_1 = -2502,74$ і $a_2 = 676,32$. Тоді квадратична модель матиме вигляд:

$$y = 6232,45 - 2502,74t + 676,32t^2.$$

Для перевірки на адекватність експоненційної і квадратичної моделей реальному процесу обчислимо коефіцієнти кореляції між дійсними і теоретичними значеннями залежної змінної відповідно за

формулами $r_{ек} = \sqrt{1 - \frac{\sum_{t=1}^8 (z_t - \tilde{z}_t)^2}{\sum_{t=1}^8 (z_t - \bar{z})^2}}$, $r_{кв} = \sqrt{1 - \frac{\sum_{t=1}^8 (y_t - \tilde{y}_t)^2}{\sum_{t=1}^8 (y_t - \bar{y})^2}}$, де \bar{z} – середнє значення змінної z_t , \bar{y} – середнє значення змінної y_t . Одержимо $r_{ек} \approx 0,97$, $r_{кв} \approx 0,98$

Значення коефіцієнта кореляції для обох рівнянь близьке до одиниці, тому побудована модель адекватно відображає реальний процес.

Графіки для отриманих часових трендів показаний на рис. 5 і 6.

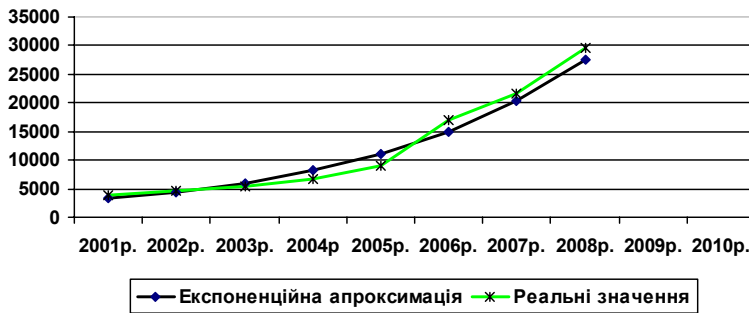

Рис. 5. Експоненційна апроксимація

Якщо за допомогою побудованих моделей спрогнозувати обсяги надходження ПШ в економіку України на 2009 і 2010 роки ($t=9$ і $t=10$), то одержимо прогнозні значення, подані в табл. 2 і 3.

Таблиця 2

Прогнозні значення (на початок періоду) при використанні експоненційної моделі

Період (t)	Значення (y_t)
9 (2009р.)	37379,6
10 (2010р.)	50732,9

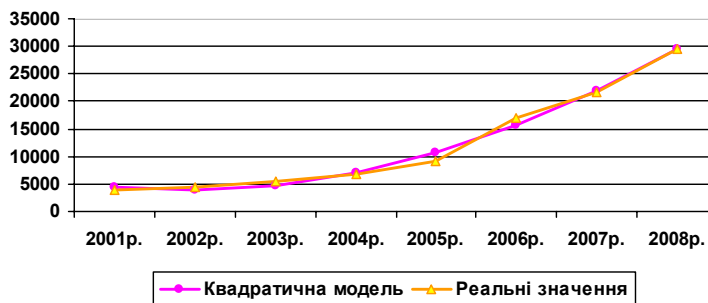

Рис. 6. Квадратична апроксимація

Прогнозні значення (на початок періоду) при використанні квадратичної моделі

Період (t)	Значення (y_t)
9 (2009р.)	38489,7
10 (2010р.)	48837

Висновки. На основі статистичних даних проведено аналіз надходження ПІІ в економіку України за 2001-2008 рр. Крім того, побудовано експоненційну та квадратичну моделі динаміки надходження ПІІ в економіку України, за допомогою яких спрогнозовано обсяги надходження ПІІ на 2009 і 2010 роки. Побудовані моделі адекватно відображають досліджуваний процес, оскільки значення коефіцієнта кореляції є близьким до одиниці.

Література

1. Стирський М. В. Інвестиційний процес в умовах ринкової трансформації економіки України / Автореф. ... дис. канд. екон. наук. — Л., 2000. — 20 с.
2. Іноземні інвестиції в Україну / За ред. П. Гайдуцького. — К., 2006. — 248 с.
3. Урядовий портал. Прямі іноземні інвестиції в економіку України / 5 листопада 2008 р. // <http://www.kmu.gov.ua>
4. Статистична інформація. Прямі інвестиції в економіку України / 18 жовтня 2008 р. // <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Матюшенко І. Ю., Божко В. П. Іноземні інвестиції. — К., Вид-во „Професіонал”, 2007. — 334 с.

Надійшла 12.01.2009 р.

УДК 339.137.2: 332.146.2

В. В. БЛАЖЕСВА

ПВНЗ «Університет економіки та підприємництва»

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РЕГІОНУ

У статті автором визначено перелік індикаторів, які використовують при дослідженні рівня конкурентоспроможності регіону. На основі даних факторів проаналізовано конкурентоспроможність Хмельницького регіону відносно сусідніх регіонів.

In the paper the author has defined the list of indicators, which are used by the research of the regional competitiveness level. On the ground of those factors there has been analyzed the competitiveness of Khmelnytskyu region with the regard to the neighbor regions.

Постановка проблеми. На даний час в економіці відбуваються якісні зміни, пов'язані із глобалізацією, нерівномірністю розвитку, посиленням боротьби щодо формування однополярного і багатополарного світу, загостренням конкурентної боротьби між країнами, регіонами і фірмами. В умовах, коли ринок визначено світовою цінністю, сила будь-якої держави все більше визначаються конкурентноздатністю його виробників. Адже забезпечення конкурентноздатності лежить в основі розробки стратегії розвитку країни, регіону, або окремої фірми. Розвиток країни та її регіонів залежить від усіх елементів ринку і, в першу чергу, від конкуренції суб'єктів господарювання. Але конкурентна перевага фірм створюється й утримується в тісному зв'язку з місцевими умовами. Незважаючи на глобалізацію багатьох галузей виробництва, роль країни і регіону базування фірми останнім часом посилюється, і її успіх у змаганні з конкурентами залежить насамперед від положення справ у країні та окремому регіоні. У свою чергу, країни і регіони також розвиваються в конкурентному середовищі. Технологічні новації у сфері телекомунікацій та транспорту відкривають нові можливості для контактів і взаємодії регіонів незалежно від місця їх географічного розташування. Як наслідок, зростає конкуренція між регіонами.

На даний час можна виділити принаймні п'ять основних причин актуалізації проблеми регіональної конкуренції [6], а саме: регіони та міста все більше стають реальними “двигунами” глобальної економіки; зараз фактично відбувається підрич традиційних економічних засад категорій “місце розташування” та “економічний простір”, на відміну від національних держав та фірм, для регіонів та міст не існує ефективних економічних компенсаційних механізмів. Для них майже не розробляється чітких схем макроекономічного регулювання; регіони та міста грають ключову роль у новітніх процесах децентралізації та перегляду економічної політики, функції економічної координації та регулювання все більше переносяться з національного на міжнародний рівень, а далі транслиються на регіональній та субрегіональній рівні; як свідчить економічна практика, конкурентноздатні регіони і території приваблюють більше приватних інвестицій — прибуток від таких інвестицій є найбільшим у тих регіонах та містах, які створюють своє багатство передусім за рахунок високої